

DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2022.11.3>
УДК 657.37:336.221:334.012.61-022.51(045)

Ольга Михайлівна **БОНДАРЕНКО**

к.е.н., доцент, Національний авіаційний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6546-7336>
e-mail: bondarenko_olga_@ukr.net

Вікторія Олександрівна **КОЗЛОВА**

к.е.н., доцент, Національний авіаційний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5589-4329>
e-mail: kozlova.viktoriaa@npp.nau.edu.ua

Анастасія Олексіївна **ЛЕБЕДЄВА**

студентка, Національний Авіаційний Університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4784-0210>
e-mail: 6878900@stud.nau.edu.ua

ФІНАНСОВИЙ ОБЛІК ТА ЗВІТНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА: СПРОЩЕНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ

Малі підприємства дуже важливі для економіки будь-якої країни, адже вони створюють робочі місця, збільшують надходження до державного бюджету та заповнюють закриті для великих підприємств сегменти ринку. І спрощена система оподаткування на сьогодні є одним із головних інструментів стимулювання розвитку малого бізнесу з боку держави. У статті досліджено особливості спрощеної системи, переваги її над загальною системою оподаткування; визначено недоліки функціонування та запропоновано кроки для їх усунення.

Ключові слова: малий бізнес, спрощена система оподаткування, суб'єкти малого підприємництва, єдиний податок, фінансовий облік та звітність

ВСТУП

Спрощену систему оподаткування (ССО) в Україні запроваджено 3 липня 1998 р. як альтернативу загальній системі оподаткування (ЗСО), щоб стимулювати населення до самозайнятості, та як метод детінізації. Напередодні цього у зв'язку зі складною економічною ситуацією у країні багато людей мали виходити працювати на ринки, аби отримати дохід для існування. Продовольчі й речові ринки стали стихійним явищем. Країна потребувала формування підстав для самозайнятості населення й стимулювання до зростання кількості суб'єктів малого підприємництва.

Складність фінансового обліку та дотримання правил ЗСО були перепоною для багатьох людей, щоб офіційно реєструватися підприємцями. Усвідомлюючи це, тоді урядом розроблено заходи з детінізації роботи самозайнятих осіб, надаючи їм комфортні умови для роботи. Такі дії з боку держави розгорнули дерегуляцію господарської діяльності, що відчутно зменшило видатки влади на адміністрування податкових ресурсів. А також призвели до збільшення кількості суб'єктів малого підприємництва, адже відпала необхідність підготовки складної фінансової звітності.

Мале підприємництво відіграє надзвичайно важливу роль у розвитку і підтриманні стабільного стану економіки своєї країни. Все більше малих підприємств обирає перейти на спрощену систему оподаткування, обліку та звітності. Такий крок є доцільним, адже дозволяє зменшити податкове навантаження і, як наслідок, мати більше ресурсів для зростання. З цієї ж причини починаючим підприємствам вигідно зареєструватися платниками єдиного податку (ЄП).

Всі високорозвинені країни мають розвиток малого підприємництва за пріоритет і застосовують

спрощену систему оподаткування. Україна є орієнтованою на міжнародні стандарти, тому вдосконалення оподаткування є зараз у центрі уваги наукової й громадської думки. Задля внеску у дослідження цієї важливої теми розглянемо низку теоретичних, організаційних і практичних аспектів ССО у даній статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Сутністю, особливостями, перевагами й недоліками, шляхами вдосконалення спрощеної системи оподаткування цікавилися багато вчених. З. Варналій, С. Лондар, В. Левін, А. Роговиць, О. Покатаєва, І. Ковальчук, О. Василик, О. Коба та ін. приділяли свою увагу у контексті обговорення малого підприємництва.

МЕТА статті – вивчення теоретичного змісту спрощеної системи оподаткування, її переваг над загальною системою оподаткування для суб'єктів малого підприємництва та знаходження шляхів з боку держави для її більш ефективного функціонування.

РЕЗУЛЬТАТИ

У цій статті акцентуємо увагу саме на малих підприємствах. Тож насамперед варто визначитися з класифікацією підприємств за розмірами (табл. 1).

Спрощена система оподаткування – це особливий податковий лад, створений за для пониження навантаження податками та сприяння розвитку українського малого бізнесу [3].

Така система оподаткування передбачає лише один вид обов'язкового податку – ЄП. Він заміняє низку інших податків та зборів загальної системи (податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток і податок на додану вартість (в межах ССО – сплачувати ПДВ чи ні)).

Таблиця 1 – Класифікація підприємництва за розмірами (розроблено автором на основі джерела [3])

	Мікропідприємство	Мале підприємство	Середнє підприємство	Велике підприємство
Балансова вартість активів	До 350 тис. євро	До 4 млн євро	До 20 млн євро	Понад 20 млн євро
Чистий дохід	До 700 тис. євро	До 8 млн євро	До 40 млн євро	Понад 40 млн євро
Кількість працівників	До 10 осіб	До 50 осіб	До 250 осіб	Понад 250 осіб

Спрощена система оподаткування покликана активізувати молодих підприємців, тому що полегшення вимог до звітності значно знизило бар'єр до початку власного бізнесу. Така система полегшує ведення господарювання, проте скористатися цими перевагами може не кожен підприємець. Існує низка обмежень: дозволені види діяльності, розмір граничного доходу й кількість співробітників. Ці обмеження відрізняються також залежно від обраної групи платників ЄП в межах ССО (табл. 2).

Очевидно, що будь-який суб'єкт підприємництва, чи відноситься він до малого, середнього чи великого, має вести свою справу офіційно й у веденні всієї необхідної документації дотримуватися чинного законодавства.

Держава одночасно із зменшенням кількості податків спрощує ведення обліку та звітності для одиниць. Головним нормативно-правовим регулятором малого бізнесу вважається НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність». Цей нормативний документ встановлює порядок ведення фінансового обліку для платників ЄП та збирає у собі форми скороченої звітності у складі Балансу та Звіту про фінансові результати.

Ведення обліку в межах ССО відрізняється для мікропідприємств та малих підприємств. Так мікропідприємства можуть вести Книгу доходів, а малі підприємства мають заповнювати Книгу доходів і витрат. Законодавством форма ведення цих книг не обмежена, підприємці можуть обрати як паперовий, так і електронний варіант. А ось форми фінансової звітності є чітко затвердженими, поділяючись на форми № 1 та № 2-мс для мікропідприємств та форми № 1 та № 2-м, згідно з НП(С)БО 25. Також варто зазначити, що суб'єкти малого підприємництва третьої групи, що сплачують відсоток ПДВ мають, окрім спрощеної фін-

звітності, подавати податкові декларації.

Як ми пам'ятаємо, в Україні є два види систем оподаткування – загальна і спрощена. Підприємці мають право самостійно обрати ту систему, умови якої їм підходять більше. Це перше з чим має визначитись підприємець, коли розпочинає свою діяльність, зважаючи на всі особливості, переваги й недоліки кожної з систем (табл. 3).

Суб'єкти малого підприємництва здебільшого обирають спрощену податкову систему, якщо розмір доходів, кількість співробітників та вид діяльності їм це дозволяють. Кінцеве рішення завжди має бути зафіксовано у Наказі про облікову політику підприємства.

Спрощена система оподаткування має бути корисним інструментом як для держави, так і для населення. У здійсненому дослідженні можна визначити дві головні вимоги для того, аби ССО можна було б віднести до ефективно функціонуючих.

А саме вона має:

1) покривати повне виконання державою її соціальних функцій за допомогою достатніх податкових надходжень до бюджету (особливо це є значущим для місцевого рівня);

2) вбачатися суб'єктам оподаткування сприятливою, зрозумілою та не надто обтяжливою.

Україна на шляху до рівня міжнародних стандартів та євроінтеграції має зробити ще багато кроків для вдосконалення податкового навантаження. Національне становище з ним гірше, ніж у високорозвинутих країнах. Так, чимало вчених та практикуючих підприємців зазначають вагомий прогалини у функціонуванні спрощеної системи оподаткування. З огляду на проблеми, визначимо найважливіші можливі дії до її покращення:

Таблиця 2 – Групи платників єдиного податку (розроблено автором на основі джерела [1])

	1 група	2 група	3 група	4 група
Дохід	дохід за 2022 р. до 1085500 грн	дохід за 2022 р. до 5421000 грн	дохід за 2022 р. до 7585500 грн	для 100 частка с/г товаровиробництва за попередній звітний рік має дорівнювати або перевищувати 75 %
Кількість найманих працівників	відсутність найманих працівників	максимум 10 найманих працівників	кількість співробітників необмежена	для 100 кількість співробітників необмежена, для ФОП можна задіювати лише члени родини
Можливі види діяльності	роздрібний продаж товарів на ринках або/та надання побутових послуг населенню	продаж товарів, надання послуг населенню чи платникам ЄП, виробництво, ресторанний бізнес	всі види, окрім аборонених для спрощенців (експорт, імпорт, обмін валют, охорона тощо)	ведення фермерського господарства
Ставка єдиного податку на місяць	до 10 % прожиткового мінімуму	до 20 % мінімальної заробітної плати	3 % + ПДВ або 5% від доходу	залежно від типу земель може коливатися від 0,19 % до 6,33 %

Таблиця 3 – Переваги та недоліки систем оподаткування в Україні (розроблено автором на основі джерела [5])

	Переваги	Недоліки
Загальна	<ul style="list-style-type: none"> – немає обмежень кількості співробітників; – можна обрати будь-який вид діяльності; – необмежений обсяг доходів; – у разі відсутності прибутку не треба сплачувати податки. 	<ul style="list-style-type: none"> – складний механізм ведення фінансового обліку і звітності; – велика кількість податків і зборів.
Спрощена	<ul style="list-style-type: none"> – спрощений механізм ведення фінансового обліку і звітності, менша кількість звітних форм і простіший порядок подання звітності; – можна обирати: сплачувати ПДВ чи ні; – зменшена кількість обов'язкових платежів порівняно із загальною системою. 	<ul style="list-style-type: none"> – обмеження обсягу доходів; – залежно від групи існує обмеження кількості найманих робітників; – сплата ЄП фізичними особами авансом за звітний період незалежно від фактично отриманого доходу; – застосування єдиних податкових ставок для всіх категорій платників незалежно від обсягів виручки за звітний період; – вагомий перелік заборонених видів діяльності.

– заміна всіх податків, які на практиці сплачує суб'єкт малого бізнесу, на дійсно єдиний та спрощений звітних форм;

– створення програм пільгового кредитування для суб'єктів малого підприємництва і надання окремих пільг на деякі види підприємництва (наприклад, у сфері інновацій);

– розширення переліку дозволених видів діяльності;

– створення консультаційних офісів для надання інформації суб'єктам малого підприємництва;

– вдосконалення умов роботи суб'єктів четвертої групи платників ЄП, опираючись на їх потреби.

Втілення хоча б частини вищезазначеного переліку дозволило б значно покращити умови платникам ЄП й стимулювати їх збільшення, що позитивно вплине на економічний стан України загалом. Створення досконалої податкової системи за міжнародними стандартами повною мірою закрило б проблему самозайнятості й безробіття, що особливо важливо під час кризового стану у країні та нестачі робочих місць.

Звичайно, у процесі євроінтеграції необхідно враховувати наші національні особливості розвитку.

ВИСНОВОК

За результатами проведеного дослідження механізму спрощеного оподаткування малих підприємств, можна підсумувати, що спрощена система оподаткування – це особливий податковий режим, створений за для пониження навантаження податками на малий бізнес заміною численних податків та зборів одним ЄП. Така система має на меті забезпечити комфортні умови для суб'єктів малого підприємництва та стимулювати його розростання. Скористатися перевагами ССО може чітко виокремлене коло підприємців згідно з вимогами законодавства. За час свого історичного існування та розвитку в Україні ССО встигла показати свою перспективність гідними результатами. Тож держава зацікавлена у збільшенні кількості малих підприємств, але сучасна ССО має багато недоліків. З цією метою їх усунення корисніше за все скеруватися міжнародним досвідом економічно-успішних країн.

Список використаних джерел

1. Ковальчук І.С. Аналіз рівня оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні. *Modern Economics*. 2017. Вип. 5. С. 29-35. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/taxation-analysis-of-small-enterprise-subsidiaries-in-ukraine/>
2. Черепанин М.І. Оподаткування суб'єктів малого бізнесу: сучасний стан та напрями реформування. *Молодий вчений*. 2016. Вип. 12.1. С. 996–1001.
3. Фабіянська В.Ю. Сутність організації бухгалтерського обліку. *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє: електронний ресурс*. 2014. Вип. 19. Ч. 2. С. 214–222. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Un_msm_2014_19\(2\)_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Un_msm_2014_19(2)_28)
4. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 25 «Спрощена фінансова звітність»: Наказ Міністерства фінансів України № 39 від 25.02.2000 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text>
5. Коба О.В. Порівняльний аналіз загальної та спрощеної системи оподаткування: особливості застосування, проблеми та напрями їх вирішення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Вип. 25(1). С. 116–120. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_25\(1\)_27](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_25(1)_27)
6. Левін В.І. Удосконалення оподаткування малого і середнього бізнесу в контексті євроінтеграційного вектору розвитку України. *Наукові праці НДФІ*. 2014. № 4(69). С. 134–140.

References

1. Kovalchuk I.S. Analysis of the level of taxation of small business entities in Ukraine. *Modern Economics*. 2017. Issue 5. pp. 29-35. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/taxation-analysis-of-small-enterprise-subsidiaries-in-ukraine/> (in Ukrainian).
2. Cherepanyn M.I. Taxation of small business entities: current state and directions of reform. *Young scientist*. 2016. Issue 12.1(40). pp. 996–1001. (in Ukrainian).
3. Fabiianska V.Yu. The essence of accounting organization. *Ukrainian science: past, present, future: electronic resource*. 2014. Issue 19. Part 2. pp. 214–222. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Un_msm_2014_19\(2\)_28](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Un_msm_2014_19(2)_28) (in Ukrainian).
4. On the approval of the National Regulation (standard) of accounting 25 "Simplified financial reporting": Order of the Ministry of Finance of Ukraine No. 39 dated 25.02.2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text> (in Ukrainian).
5. Koba O.V. Comparative analysis of the general and simplified taxation system: features of application, problems and directions of their solution. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*. 2019. Issue 25(1). pp. 116–120. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_25\(1\)_27](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_25(1)_27) (in Ukrainian).

6. Levin V.I. Improving the taxation of small and medium-sized businesses in the context of the euro integration vector of Ukraine's development. *Scientific works of NDFI*. 2014. No. 4(69). pp. 134–140. (in Ukrainian).

Olha BONDARENKO

PhD in Economics, Associate Professor, National Aviation University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6546-7336>

e-mail: bondarenko_olga_@ukr.net

Viktoriiia KOZLOVA

PhD in Economics, Associate Professor, National Aviation University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5589-4329>

e-mail: kozlova.viktoriiia@npp.nau.edu.ua

Anastasiia LEBEDIEVA

student, National Aviation University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4784-0210>

e-mail: 6878900@stud.nau.edu.ua

FINANCIAL ACCOUNTING AND REPORTING OF SMALL BUSINESS ENTITIES: THE SIMPLIFIED TAX SYSTEM

This paper considers a simplified taxation mechanism used by small business entities. The state is most interested in the development of small businesses. Small enterprises create jobs, increase revenues to the state budget and fill market segments that are closed to large enterprises. The complexity of financial accounting and compliance with the rules of the general taxation system were an obstacle for many people to officially register as entrepreneurs. Aware of this, the government developed measures to detinize the work of self-employed persons, providing them with comfortable working conditions. And it is the presence of a simplified taxation system that is one of the main tools for this today. During her work, she has already managed to show herself as a useful and popular tool, which is chosen not only by aspiring startups, but also by experienced businessmen. More and more small businesses choose to switch to a simplified system of taxation, accounting and reporting. Such a step is appropriate, because it allows to reduce the tax burden and, as a result, to have more resources for growth. It also simplifies financial accounting and reporting, which reduces the risk of making mistakes and, as a result, paying fines. All highly developed countries prioritize the development of small businesses and apply a simplified taxation system. Ukraine is oriented towards international standards, therefore the improvement of taxation is currently in the center of attention of scientific and public opinion. In order to contribute to the research of this important topic, we will consider a number of theoretical, organizational and practical aspects of the simplified taxation system and propose ways to improve it in this paper.

Keywords: *small business, simplified tax system, small business entities, single tax, financial accounting and reporting*